

ДО ПИТАННЯ БЮДЖЕТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СФЕРИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Сферою виникнення та розвитку бюджетних відносин є бюджетна діяльність, яка, в свою чергу, є видом публічної фінансової діяльності. Найбільш поширеною класифікацією фінансової діяльності є її поділ за сферами суспільних відносин, що регулюються фінансовим правом на бюджетну, податкову, кредитну, страхову діяльність держави та муніципальних утворень. При дослідженні фінансової діяльності та її видів основна увага науковців зосереджується на характеристиці окремих елементів її змісту або окремих напрямках. Однак розвиток фінансово-правової науки та практики застосування бюджетного законодавства зумовлює зміщення акцентів у напрямі модернізації, стандартизації, підвищення ефективності правового регулювання та соціального спрямування бюджетної діяльності. Також актуалізуються питання наукових засад бюджетної діяльності та перспектив її подальшого розвитку, що уявляється неможливим без дослідження правових аспектів цього виду діяльності і, відповідно, вдосконалення її правового регулювання.

Мета доповіді – на підставі сучасних досліджень науки фінансового права проаналізувати зміст бюджетної діяльності, виявити та охарактеризувати складові елементи цієї діяльності та запропонувати сучасне визначення поняття бюджетної діяльності.

Одним із сучасних методологічних підходів є такий, що дає змогу розглядати проблематику бюджетної діяльності як цілісну систему. Тому аналіз бюджетної діяльності держави доцільно здійснювати з точки зору системного підходу, тобто розглядати її у тісному взаємозв'язку з фінансовою діяльністю держави, яка здійснюється у правових формах. Взагалі усі відносини, що виникають в процесі фінансової діяльності, піддані правовій регламентації та облічені у правову форму, що передбачає її здійснення відповідно до правових норм і в межах правовідносин. У межах правової діяльності з використанням системного підходу можна виокремити підсистему „фінансова діяльність”, яка, в свою чергу, включає сфери бюджетної, податкової та інших видів діяльності. Кожна сфера фінансової діяльності щодо інших сфер має якості причини, або наслідку, або і причини і наслідку. Це дозволяє виокремити певну сукупність причинно-наслідкових взаємозв'язків сфер фінансової діяльності, оскільки вони перебувають у співвідношенні, яке характеризується такими зв'язками і не тільки всередині фінансової діяльності, а й з іншими, зовнішніми стосовно фінансової діяльності підсистемами. В ході виконання закону про Державний бюджет України в результаті перевищення фактично отриманих доходів порівняно із запланованими, наприклад в результаті покращання адміністрування по податках і зборах, утворюється профіцит бюджету (причина – перевиконання податкових надходжень). Якщо податкові надходження більш

ніж на 15 відсотків перевищують аналогічні показники доходної частини Державного бюджету України за відповідний період, то створюються умови для додаткового фінансування видатків, які не можливо було профінансувати в межах запланованих доходів бюджету (наслідок – збільшення видатків бюджету). Таким чином, сфера-причина – перевиконання за податковими надходженням (податкова діяльність) визначає сферу-наслідок, її основну якісну характеристику – внесення змін до закону про Державний бюджет України і збільшення видатків бюджету (бюджетна діяльність) і в цьому проявляється керівна роль сфери-причини щодо сфери-наслідку. Сфера-причина (податкова діяльність) стає джерелом виникнення сфери-наслідку (бюджетна діяльність), або її окремих складових елементів (бюджетна правотворчість), а перетворення, що відбуваються у сфері-причині, зумовлюють докорінні перетворення у сфері-наслідку (збільшення бюджетних видатків). У правовій дійсності, якою є фінансова діяльність, абстрактні моделі фінансово-правових норм перетворюючись на реальні акти поведінки, набувають зовнішньої форми свого вираження у вигляді фінансово-правових актів, які є продуктом фінансової діяльності і, таким чином, фінансова діяльність здійснюється в межах правової діяльності і не може існувати поза її межами.

Виявлення логічної структури бюджетної діяльності дозволяє відобразити взаємозв'язок цілого та його частин, елементів та системи, змісту та форми, а також розкрити внутрішні властивості та елементи, які у сукупності складають бюджетну діяльність, виявити способи організації, існування та зовнішнього вираження змісту цього виду діяльності. Застосування структурного аналізу передбачає дослідження бюджетної діяльності у діалектичній єдності її змісту та форми.

Отже бюджетна діяльність як сфера виникнення і розвитку бюджетних відносин та вид правової діяльності є опосередкованою правом видом публічної діяльності, яка здійснюється за допомогою спеціальних юридичних дій, операцій та процедур, способів та засобів, спрямована на вирішення державних і місцевих завдань та функцій, а також задоволення публічних потреб та інтересів.

Бюджетна діяльність має, по-перше, міжгалузевий характер, оскільки зарахування, розподіл та використання бюджетних коштів зачіплює усі галузі і сфери державного управління. В процесі бюджетної діяльності держава в особі уповноважених органів здійснює фінансовий контроль і аудит та оцінку ефективності використання бюджетних коштів на фінансування галузей та сфер державного управління. По-друге, здійснення державою функцій, залежно від їх змісту, ролі та обсягу дій, відбувається у процесі діяльності як представницьких, так і виконавчих органів влади. Так, розподіл бюджетних коштів за галузями та сферами управління здійснюється Верховною Радою України, а всередині галузі чи сфери – головними розпорядниками бюджетних коштів. По-третє, сфера бюджетної діяльності відноситься до відання як державних органів, так і органів місцевого самоврядування.